

Барбара Грабовска

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Проаналізовано освітню політику у здійсненні підготовки вчителів. Охарактеризовано освітні стандарти, сформовані для вчительської діяльності в Республіці Польща; використовуючи результати звіту «Ключова інформація про вчителів та шкільних лідерів в Європі», обговорено параметри підготовки вчителів в Європі. Вказано на маргіналізацію психолого-педагогічної та дидактичної підготовки майбутніх вчителів у Республіці Польща.

Ключові слова: маргіналізація педагогічної та психологічної підготовки; освітня політика; підготовка вчителів; країни Європейського Союзу.

Barbara Grabowska

EDUCATION OF TEACHERS IN EUROPEAN UNION COUNTRIES

What is explored in the text are the issues of educational politics concerning teacher training. The author characterizes the standards of education which prepares for the teaching work in Poland and (applying the results of the report Key Data on Teachers and School Leaders in Europe) discusses the parameters of teacher training in Europe. These results in indicating the marginalization of pedagogical-psychological and didactic preparation of future teachers in Poland.

Keywords: marginalization of the pedagogical and psychological training; educational policies; teachers' training; countries of the European Union.

Рецензенти

Т. Левовицький – д. хаб. гум. н., проф.

Л. Хоружа – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 28.10.14

УДК 378.147.(477)

Ніна Батечко

СУЧАСНА МАГІСТРАТУРА В УКРАЇНІ ЯК АКМЕСИНЕРГЕТИЧНА СИСТЕМА

У статті розглянуто нагальні проблеми магістерської підготовки в Україні. Адаптовано синергетичний підхід до підготовки магістрів як до педагогічної системи. Вивчається феномен самоорганізації у процесі магістерської підготовки як можливий напрям її оптимізації. Висвітлено теоретичні аспекти застосування акмеологічного підходу щодо процесу підготовки магістрів та обґрунтовано акмеологічні умови становлення студента магістратури вищого навчального закладу як професіонала, так і творчої, успішної особистості, здатної до самореалізації у майбутній професійній діяльності. Доведено органічну єдність рівня самоорганізації майбутнього фахівця та процесу формування його професіоналізму.

Ключові слова: магістр; магістратура; педагогічна система; синергетичний підхід; акмеологічний підхід; акмесинергетичний підхід.

Вступ. У світлі докорінних змін у сфері вищої освіти України, спрямованих на її демократизацію та інтеграцію у світовий освітній простір, підвищення її фундаментальності, гуманізацію та гуманітаризацію, використання сучасних технологій навчання, зростає роль магістерської підготовки як інституту, спроможного прискорити ці процеси.

У 90-х роках ХХ ст., коли вітчизняна вища школа перейшла на ступеневу освіту, підготовка магістрів стала її інноваційним завданням та пріоритетом. Втім, незважаючи на те, що підготовка магістрів в Україні відбувається вже друге десятиліття поспіль, як наукова проблема вона все ще залишається малодослідженою. Висвітлення деяких аспектів, безсистемність, відсутність цілісного дослідження цієї проблеми створює ситуацію неоднозначності,

різноспрямованості ставлення до з'ясування принципів задачі теорії та методики магістерської підготовки (Єременко О.В., 2000, с. 93).

Наукові розвідки з питань магістерської підготовки, зокрема у працях С. С. Вітвицької, О. В. Глузман, О. І. Гури, О. В. Єременка, К. В. Корсака, В. І. Лугового, Р. С. Гуревича, С. О. Сисоєвої, дають підстави для пошуків ефективних шляхів організації навчально-виховного процесу на магістерському рівні та методологічному його обґрунтуванню. Науковці однак у необхідності створення інноваційної освітньої моделі підготовки магістрів, яка замінить усталену адаптаційну освітню модель та активізує розвиток здібностей магістрантів, їх інноваційне мислення, здатність до сприйняття мінливих умов сучасного інформаційного суспільства.

В Україні, яка має високий науково-педагогічний потенціал, вже створено ринок освітніх послуг, який продовжує активно розвиватися. Тож інститут магістратури має зайняти в ньому провідне місце. Останнє досягається самою філософією магістратури – єдністю знань, умінь та навичок і постійною готовністю до негайного реагування на швидкоплинні зміни в соціумі, науці та технологіях. Звідси очевидна потреба у постійному оновленні та гнучкості магістерських програм та їх здатності допомогти майбутнім фахівцям прогнозувати наслідки будь-якого макро- і мікропроцесу, передбачити зміни у природі та суспільстві. Так, С. О. Сисоєва, ще на етапі впровадження інституту магістратури в Україні, доводила необхідність випереджувального розвитку педагогічної науки, зокрема для запобігання ймовірним соціальним конфліктам (Сисоєва С. О., 2001, с. 395). Отже, зміст та організація магістерської підготовки має забезпечити молодій людині здатність до глобального мислення, бачення місця і ролі професії, що здобувається, можливості порівняння справ у відповідній галузі в Україні з сучасними досягненнями країн світу.

З врахуванням вище сказаного наукової платформи підготовки магістрів в Україні, що ґрунтується на ізольованих педагогічних, психологічних та філософських знаннях, стає недостатньо. Ми вважаємо, що до розв'язання питання необхідно підійти з міждисциплінарних позицій. Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження слугували синергетичний та акмеологічний підходи, синтез яких, на нашу думку, дозволить найбільш оптимально розглянути проблемність, концептуальність, наповнення й особливості підготовки магістрів в Україні.

Метою статті є з'ясування теоретико-методологічного підґрунтя підготовки магістрів в Україні як педагогічної системи в контексті інтеграції синергетичного та акмеологічного підходів. Це дозволить, на наш погляд, по-новому проектувати та конструювати освітні стандарти, професійні програми підготовки магістрів в Україні та відповідним чином організувати їх навчально-виховний процес.

Підготовка магістрів в Україні як педагогічна система. Для кращого розуміння сутності досліджуваної проблеми проаналізуємо головні ознаки та структуру педагогічних систем.

Розробляючи педагогічні системи, науковці найчастіше зосереджують увагу на таких їх складових: студенти, науково-педагогічні працівники, цілі, зміст, процеси, організаційні форми виховання і навчання, принципи, підходи, реальні результати тощо. Так, зокрема, В. М. Володько подає визначення педагогічної системи як упорядкованої множини взаємопов'язаних та взаємообумовлених структурних та функціональних компонентів, що становлять єдине ціле у своїй структурі, поєднаних спільними цілями, мотивами і завданнями, спрямованих на виховання та навчання особистості (Володь-

ко В. М., 2000). Для ефективного функціонування педагогічної системи, на думку дослідника, потрібно, щоб результат навчання відповідав цілям, установкам та вимогам держави і проектувався на майбутню професію та особистісну діяльність, а компоненти системи повинні бути взаємопов'язані та взаємообумовлені.

Дослідження сутності технології навчання з позицій системності створює умови для розкриття прихованих потенційних можливостей будь-якої педагогічної системи, виявлення особливостей і закономірностей процесу навчання, розкриття його переваг й недоліків. Таке дослідження дасть змогу уникнути багатьох недоліків еволюції педагогічної системи, а переваги успішно застосовувати на практиці.

Оскільки педагогічна система є соціальною і деяким чином штучно організованою структурою, то навколо себе вона формує певний освітній простір відповідно до певної моделі, яка визначає типи взаємозв'язків, очікувані результати, механізми перспектив розвитку. Проте дотримання моделі є чітко детермінованим, а тому зміни, які відбуваються у суспільстві враховуються недостатньо і, як наслідок, не можуть ефективно впливати на розвиток педагогічних систем. На нашу думку, вийти з цієї ситуації можна, вважаючи, що педагогічні системи завжди відкриті, здатні до самопізнання (рефлексії), оскільки її елементи тісно пов'язані з інформаційними процесами суспільства і залишаються стійкими, якщо поставлені цілі повністю співпадають з отриманим кінцевим результатом. Взаємодія компонентів у системі – не є просто співвідносна дія, не просто будь-який невизначений самостійний їхній зв'язок; система оптимальна тоді, коли вона має програмовану дифузну взаємодію відповідних груп і компонентів, взаємопов'язаних рішенням загальних завдань, що взаємоспрямовані і доповнюють одне одного, достатньо детермінованих, методологічно та дидактично обґрунтованих.

Представлені вище ознаки та структура педагогічної системи якнайкраще поширюються на педагогічну систему магістерської підготовки в Україні. Досліджувана нами педагогічна система підготовки магістрів є цілісною, поліфункціональною, динамічною, відкритою структурою з притаманними їй ознаками, ієрархічною побудовою, системоутворюючими зв'язками і спрямована на створення нової інтегративної якості (сукупності якостей) професійної компетентності магістра – майбутнього фахівця. Варто зауважити, що професійна підготовка фахівців в умовах магістратури є підсистемою системи вищої освіти України. Тому, педагогічна система підготовки магістрів та система вищої освіти загалом ґрунтуються на спільних освітніх парадигмах, концепціях та підходах. Разом з тим професійна підготовка магістрів розглядається як

педагогічна система, яка має свою власну структуру та особливості, розуміння яких, на нашу думку, оптимізуватиме магістерську підготовку в Україні.

Говорячи про перехідний етап розвитку вищої освіти України, проблеми, які виникають у вищій школі, та охоплюючи також інститут магістратури, В. Г. Кремень зауважує, що ні дедуктивний етап дослідження, ні системний підхід, який є надзвичайно результативним, не можуть вирішити ці проблеми. Оскільки система освіти є динамічною, то спосіб поєднання нелінійних зв'язків між її частинами сумісний з усіма реальними відносинами як середовищем їх існування. Це досягне, вважає В. Г. Кремень, синергетичному підходу (Кремень В. Г., 2013, с. 23).

Синергетичний підхід як інноваційна методологія дослідження педагогічної системи підготовки магістрів. В наукових публікаціях останніх років вчені схиляються до думки, що сучасна педагогіка перебуває у перехідному періоді розвитку, що в свою чергу ускладнює визначення цілей і змісту освіти. Поява множинних педагогічних практик, певна невизначеність у формуванні педагогічних категорій спонукають вчених-педагогів до трансдисциплінарних наукових пошуків, що уможливають цілісний підхід до педагогіки як науки з врахуванням сучасних викликів, які мають непередбачуваний, нелінійний характер. Вдаючись до обґрунтування педагогічних понять, процесів та явищ, науковці все частіше використовують філософські, соціологічні, математичні терміни, здійснюючи тим самим синергію наукових пошуків. Якщо синергетика є «принципово трансдисциплінарним утворенням», зауважує В. Г. Кремень, то і синергетична педагогіка можлива на межі декількох дисциплін: філософії, психології, теорії соціальної комунікації, інформатики, логіки, лінгвістики тощо (Кремень В. Г., 2013, с.25). У зазначеному контексті синергетика цілком може виступати новою методологічною парадигмою у сучасних педагогічних дослідженнях, зокрема, застосування в моделюванні та прогнозуванні розвитку освітніх систем й управлінні навчально-виховним процесом.

Сукупність застосування синергетичного підходу до педагогічних систем ґрунтується на теорії нерівноважних станів, яку розробив родоначальник синергетичного напрямку наукових досліджень І. А. Пригожин. Науковець вивчав так звані «відкриті системи», між якими постійно відбувається обмін енергією, речовиною, інформацією, а тому для них характерними є постійна стохастичність і мінливість (Пригожин І., Стенгерс І., 2008). З поняттям стохастичності тісно пов'язані явища флуктуації та біфуркації. Так, І. А. Пригожин вважає, що всі системи містять підсистеми, котрі постійно флуктуються. Іноді окрема флуктуація або комбінація флуктуацій можуть стати настільки сильними, що попередня організація системи не витримує і руйнується.

У цей переломний момент, який називають точкою біфуркації, принципово неможливо передбачити, в якому напрямі буде відбуватися її подальший розвиток: чи стане більш хаотичним, чи перейде на новий, більш високий рівень організації, який І. А. Пригожин назвав дисипативною структурою.

Принцип мінімуму продукції ентропії відкритої системи (міри її хаотичного стану) у стаціонарному стані є найважливішим результатом нерівноважної термодинаміки, оскільки пропонує цілісний критерій встановлення стаціонарного стану. Цей принцип, зокрема, ґрунтується на теоремі Пригожина: у стаціонарному стані, близькому до термодинамічної рівноваги, значення швидкості продукції ентропії системи за рахунок необоротних процесів досягає відмінного від нуля постійного мінімального значення:

$$\sigma = \frac{ds}{dt} \rightarrow \min.$$

Критерієм наближення відкритої системи до стаціонарного стану є від'ємність похідної від продукції ентропії за часом:

$$\frac{d^2s}{dt^2} < 0.$$

Педагогічні системи, на нашу думку, цілком можна віднести до відкритих систем з дисипативною структурою з характерною зміною ентропії, адже для вивчення педагогічних явищ науковці все частіше використовують положення про стохастичність та невизначеність у їх розвитку, про вплив суб'єктивних факторів і випадковості. Так, зокрема, останні наукові дослідження підтверджують той факт, що до педагогічних систем з дисипативними структурами належать викладачі, ті, хто навчається (учні, студенти), освіта загалом та ін. (Андрущенко В. П., 2002, с. 9-17). Виявлені педагогічною наукою стохастичність і нелінійність педагогічних законів, особливості їх дій у конкретних педагогічних ситуаціях, неоднозначність їх прояву, залежність закономірностей педагогічного процесу від зовнішніх і внутрішніх умов, біфуркаційний характер навчально-виховного процесу й пізнавальної діяльності – все це закладено, як вище було зазначено, в основних принципах синергетики.

Отже, використовуючи науковий потенціал синергетики можна вирішити ряд проблем магістерської підготовки в Україні, що уможливить, на нашу думку, нове методологічне підґрунтя цьому процесу. Так, зокрема, об'єктом дослідження синергетики, як було вже зазначено вище, є системи відкритого типу, принципом функціонування яких є самоорганізація, здійснювана на основі постійної й активної її взаємодії із зовнішнім середовищем. Функціональними характеристиками таких систем є взаємодія, відкритість, динамічність, нелінійність, саморегуляція й самоорганізація. Накладемо основні принципи синергетики на процес підготовки магістрів як відкритої педагогічної

системи, здатної до самоорганізації та саморозвитку та розглянемо навчально-виховний процес підготовки магістрів як відкрити нелінійну систему, здатну до самоорганізації. Підійдемо до самоорганізації як до процесу, під час якого утворюються та удосконалюється організація об'єктів складної динамічної природи, а відтак, на нашу думку, і підготовка магістрів.

Зауважимо, що самоорганізація простежується лише в системах, які мають високий рівень складності, достатню кількість елементів, зв'язок між якими має не жорсткий, а скоріш ймовірнісний характер. Так, зокрема, Г. І. Рузавін виокремив наступні передумови виникнення феномену «самоорганізація»: відкритість системи, тобто її здатність обмінюватись енергією та інформацією з оточуючим середовищем; достатня віддаленість системи від точки рівноваги; нерівноважність системи (Рузавін Г. І., 1993).

Зважаючи на перехідний етап розвитку вищої освіти України та формування інституту магістратури, вважаємо педагогічну систему магістерської підготовки наразі нерівноважною, тобто достатньо відхиленою від точки рівноваги. Вживаючи основні положення нерівноважної термодинаміки, вважаємо, що продукція ентропії в ній прямує до максимального значення: $\sigma \rightarrow \sigma_{max}$, а відтак уможливує виникнення самоорганізації та її розвиток.

Прояви самоорганізації у педагогічній системі підготовки магістрів підтверджуються багатьма процесами, що відбуваються у вищій освіті України, зокрема її самоналагодження, що спонукало усуненню освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» та оптимізації магістерської підготовки. Розглядаючи підготовку магістрів як нелінійну педагогічну систему, можна говорити про її випереджувальний характер, адже відкриті системи вчасно реагують на зовнішні і внутрішні зміни завдяки самоорганізації. Відкрита педагогічна система підготовки магістрів рефлекторно реагує на зміни і запити суспільства та постійно набуває якісно інших властивостей у вигляді нових магістерських програм та наповнення їх змісту. Так, зокрема, такі програми мають починатися не з вивчення питань історичного становлення певної дисципліни, а зі з'ясування суті та причин виникнення тієї чи іншої проблеми сучасності (науки, технологій, суспільства) та пошуку альтернативних шляхів її вирішення. Таким чином, процеси самоорганізації спонукають до принципової зміни навчальних планів та програм підготовки магістрів, які уможливають їх відповідність потребам ринку праці та соціальним перетворенням. Як вже зазначалося, розвиток синергетичних систем супроводжується їх проходженням через особливі стани нестійкості (біфуркаційні стани). У ці моменти незначні, іноді випадкові, впливи можуть призвести до появи нових структур, нових рівнів організації системи, які будуть впливати на

вище сформовані рівні і трансформувати їх (Чернелак І., 2005). З цих позицій можна спостерігати появу нових інноваційних форм організації навчально-виховного процесу в магістратурі, які спонукають пізнавальну ініціативу магістрантів та сприяють ситуаціям їх неординарного мислення. Відкриті педагогічні системи на основі синергетичних принципів мають властивість «вирощувати» в собі нові якості, у нашому випадку – це нова якість взаємодії між магістрантом та викладачем, зорієнтована на спільну творчість, взаємодопомогу та співпрацю. Адже з позицій синергетики контроль за суб'єктом, що саморозвивається, не може здійснюватись шляхом силового впливу на нього.

За законами синергетики відкриті системи, здатні до самоорганізації, завжди набувають ознак інноваційних структур як саморефлективних, спроможних створювати нові моделі зовнішнього світу відповідно до внутрішніх потреб суб'єктів дії. Саме з таких позицій можна по-новому розуміти «інноваційний характер» підготовки магістрів, що відображено у новому Законі України «Про вищу освіту» (від 01.07.2014 №1556-VII). Сьогодні, на нашу думку, у вищих навчальних закладах першочерговими є завдання, які вимагають, крім засвоєння необхідного ядра знань, ще і цілеспрямованого розвитку творчого мислення та формування методологічної культури майбутніх фахівців, навчання магістрантів самостійному засвоєнню знань, генерації нових наукових, технічних та соціальних ідей. Формування творчого потенціалу майбутніх фахівців стає основною метою магістерської підготовки в Україні. Отримання таких результатів можливе на основі компетентно обґрунтованих і досконало сформованих освітньо-професійних програм підготовки магістрів, зорієнтованих на досягнення сучасних освітніх стандартів, запровадження нових педагогічних технологій навчання у вищих навчальних закладах.

Отже, на прикладі педагогічної системи підготовки магістрів, ми відстежили, як принципи синергетики впливають на утворення стійких структур у магістерській підготовці та розвитку в ній самоорганізації.

Феномен акмеологічного підходу до дослідження підготовки магістрів в Україні. Загальновідомо, що основними показниками ефективності підготовки магістрів є наступні критерії: рівень їх знань, кількість випускників магістратури, їх працевлаштування у відповідності з отриманою кваліфікацією.

Утім все більше науковців схилиються до думки, що важливе значення у майбутній професійній діяльності магістрів мають так звані «людські виміри» – прояви суб'єктивності, внутрішні механізми саморегуляції особистості, її спроможність до самореалізації, соціальної та професійної мобільності. У цьому аспекті цікавим є

вислів Л. М. Мітіної, яка висвітлює явні відмінності між професіоналом та просто фахівцем: перший на відміну від іншого є суб'єктом професійної діяльності, а не просто носієм сукупності знань та вмінь (Мітіна Л. М., 2005). Тому у форматі нашого дослідження цікаво прослідкувати становлення магістра – майбутнього професіонала, як творчої, успішної особистості, а також процес створення умов для його самореалізації у майбутній діяльності.

Відповідно до формату нашого дослідження розглянемо акмеологічний підхід як метод наукового пізнання педагогічних систем, який зосереджується на вивченні закономірностей досягнення вершин майбутнім фахівцем як людиною-індивідом, особистістю, суб'єктом діяльності та індивідуальності.

Акмеології на сучасному етапі розвитку властиві такі характеристики, як фундаментальність, широке коло міждисциплінарних зв'язків та гуманістична спрямованість. Так, зокрема, О. О. Бодальов розглядає сучасну акмеологію як таку, що «виникла на перетині природничих, суспільних і гуманітарних дисциплін і вивчає феноменологію, закономірності та механізми розвитку людини на сходінці її зрілості, а особливо – при досягненні нею найвищого рівня в цьому розвитку (Бодальов О. О., 1993, с. 73-79). Варто зауважити, що на відміну від інших наук про людину, акмеологія досліджує весь життєвий та професійний шлях особистості. Наука вивчає проблеми вдосконалення, корекції професійної діяльності та обґрунтовує той факт, що вершин професіоналізму й майстерності людина досягає сама, причому професійна діяльність особистості займає домінуюче місце у її долі. Так, досліджуючи проблеми соціальної зрілості, В. В. Радул зазначає, що зрілість – «це акмеологічна категорія..., що виявляється у формі локальних видів зрілості людини як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності, а також у формі глобальної зрілості, тобто інтегрального критерію досягнення певної стадії дорослості людини (Радул В. В., 2011, с. 18). Науковець зазначає, що акмеологія ґрунтується на понятті активного соціально зумовленого характеру становлення особистості, але водночас передбачає активну позицію самої особистості у виборі діяльності, яку вона виконує.

На сучасному етапі акмеологія як наука охоплює нові можливості розгляду професійного становлення спеціаліста під кутом оволодіння ним «акме». Використання понятійного апарату акмеології, зокрема педагогічної, може використовуватися, на думку Н. І. Мачинської, у виокремленні динаміки поліпшення професійно-педагогічної освіти магістрів, виявлення рівнів, етапів розвитку професійної компетентності конкретного магістранта...» (Мачинська Н. І., 2013, с.54). Зауважимо, що акмеологічний підхід, як базисна методологічна програма, характеризується прогностичністю, оскільки дає змогу зорієнтувати

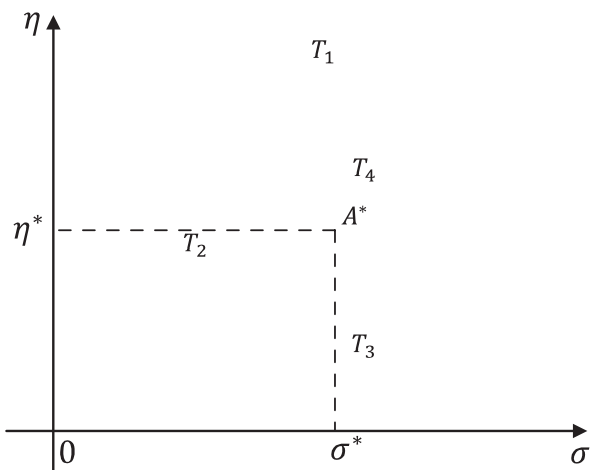
наукові дослідження на прогноз якісного результату у підготовці магістрів, на аналіз продуктивності сучасного досвіду їх підготовки та виділення перспективних ідей, чинників, під впливом яких власне формується професіоналізм майбутнього фахівця. Оскільки акмеологічні технології завжди індивідуально спрямовані та націлені на акме, то вони дають методологічні орієнтири на проектування продуктивних моделей професійної діяльності магістранта та стимулюють його на шляху до вершини професійного розвитку.

Інтеграція акмеологічного та синергетичного підходів – необхідна умова інноваційного розвитку магістратури в Україні. Розглянемо взаємозв'язок між досягненням майбутнім фахівцем вершин професіоналізму («акме») та процесом його самоорганізації. Вважаємо, що існує взаємозв'язок та взаємообумовленість між рівнем професіоналізму магістра та рівнем його самоорганізації.

Так, з позицій акмесинергетичного підходу розглянемо підготовку магістрів як відкриту, нерівноважну, динамічну педагогічну систему, яка постійно розвивається, змінюється, набуваючи при цьому нових особистісних та індивідуально-психологічних якостей, забезпечуючи тим самим майбутньому фахівцю широкі можливості соціальної та професійної адаптації.

З віссю O_{σ} (рис. 1) співставимо вісь зміни рівня ентропії педагогічної системи підготовки магістрів, з віссю вісь O_{η} зміни рівня самоорганізації магістрантів у процесі реалізації магістерської програми. Зі зростанням рівня ентропії відбувається зростання рівня самоорганізації магістрантів (рис. 1) по кривій, яку ми назвали «акмесинергетичною спіраллю». На наш погляд, зміна самоорганізації магістрантів у процесі навчання за магістерською програмою має не монотонно зростаючий, а скоріше спіралеподібний характер. Змінюючись виток за витком, самоорганізація магістрантів щоразу набуває якісно нового рівня, спираючись при цьому на якісно нові особистісні утворення студента.

Під час навчально-виховного процесу за магістерською програмою відбувається перехід магістранта від одного етапу розвитку до іншого, який можна представити у вигляді наступного логічного ланцюжка: професійне самопізнання → професійне самовиховання → професійний саморозвиток → професійне самовдосконалення (рис. 1). Останнє супроводжується переживанням магістрантом нових відчуттів, нових ситуацій та свого місця в них, у результаті чого, на нашу думку, реалізується мотивація до майбутньої професійної діяльності, критичне відношення до своєї особистості, рефлексивність та інші особистісні структури.

- T_1 – етап самопізнання
 T_2 – етап самовиховання
 T_3 – етап саморозвитку
 T_4 – етап самовдосконалення

Рис. 1. Акмесинергетична модель підготовки фахівців в умовах магістратури

Так, процес професійного самопізнання (на рис. 1: T_1) є умовою становлення, розвитку і вибору магістрантом життєвого шляху. Для нього цей вибір відбувається внаслідок відбору запропонованих спеціалізацій магістерських програм та індивідуальної освітньої траєкторії. Як правило, цей етап характеризується нерівноважністю поведінки магістранта та готує підґрунтя до наступного етапу еволюції розвитку професіоналізму майбутнього фахівця – етапу самовиховання (рис. 1: T_2).

Зауважимо, що ідентифікація магістранта зі своєю майбутньою професією буде ефективною у випадку глибоких знань її специфіки та особливостей. Так з самого зародження у студента потреби у виборі професійної діяльності починається процес професійного самовизначення, який завершується тоді, коли магістрант починає вважати себе професіоналом, усвідомлює рівень розвитку професійних здібностей, розуміє відповідність професійних мотивів, знань та навичок до тих ви-мог, які висуває до нього професійна діяльність.

Ступінь відповідності магістранта професії, що опановується, є основною суперечністю, в розв'язанні якої, як ми вважаємо, відбувається процес професійного самовиховання майбутнього фахівця. Долаючи невпевненість та сумніви відносно вибраної професії, магістрант переходить до наступного етапу – професійного саморозвитку (на рис. 1: T_3). В цей період відбувається структурування, зростає впорядкованість, мінімізується

кількість варіантів подальшої професійної діяльності магістранта. Студент на цьому етапі вже ставить конкретні цілі власної освіти, для реалізації яких намагається структурувати складові магістерської програми відповідно до професійної діяльності.

Магістрант вже чітко знає спрямованість та структуру власної освітньої програми, але в той же час усвідомлює необхідність у самовдосконаленні власних знань, умінь та навичок. З'являється потреба у нових освітніх програмах, змінюється відношення магістранта до освітнього середовища. Накопичення власного досвіду та усвідомлення необхідності самовдосконалення стимулює потребу магістранта у новій зміні власної освітньої траєкторії, примушує майбутнього фахівця повторювати увесь вже пройдений цикл професійного становлення, але вже при інших умовах.

Отже, на етапі самовдосконалення у магістранта з'являється потреба у прагненні до акме (на рис. 1 : точка A^* ($\sigma^*; \eta^*$)). Так, при прямуванні рівня ентропії педагогічної системи підготовки магістрів до деякого максимального значення: $\sigma_{max} = \sigma^*$, зростає і рівень самоорганізації: $\eta \rightarrow \eta^*$. Наростання рівня самоорганізації рівня магістранта, на нашу думку, відбувається спіралеподібно – від одного етапу до іншого ($T_1 \rightarrow T_2 \rightarrow T_3 \rightarrow T_4$), які в свою чергу уможливають його рух до вершини акме (точки A^*). Зауважимо, що це неперервний процес розробки і реалізації магістрантом власних дій в досягненні індивідуально-усвідомлених, професійних та особистісних позицій, появи таких інтегративних особистісних утворень, які і стимулюють його подальше професійне самовдосконалення. Вважаємо, що цей процес буде тривати і після закінчення студентом магістратури на протязі усєї професійної діяльності.

Сформована модель, яку ми назвали «акмесинергетичною спіраллю» підготовки фахівців в умовах магістратури дає можливість прослідкувати безпосередній зв'язок між етапами розвитку професіоналізму магістранта: самопізнанням, самовихованням, саморозвитком і самовдосконаленням та рухом до вершин акме з розвитком рівня його самоорганізації.

Висновки. Отже, ефективність підготовки фахівців в умовах магістратури набуває якісно нового рівня, якщо здійснюється на ґрунті інтеграції акмеологічного та синергетичного підходів. Використання цієї теоретико-методологічної основи, на наш погляд, дозволяє по-новому підійти до процесу підготовки магістрів з врахуванням перехідного періоду магістерської підготовки в Україні та пошуків ефективних шляхів її оптимізації.

Література

1. Андрущенко В. П. Освіта України в контексті суспільних проблем та суперечностей / В.П. Андрущенко. Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні 1992 – 2001. Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України. – Частина 2. – Харків: «ОБС», 2002. – с. 3-17.
2. Бодалев А.А. О предмете акмеологии / А.А.Бодалев // Психологический журнал. – 1993. – Т.14. – № 5. – с. 73-79.

3. **Володько В. М.** Педагогічна система навчання: теорія, практика, перспективи: Навч. посіб. / В.М.Володько. – К.: Пед. Преса, 2000. – 148 с.
4. **Єременко О. В.** Підготовка магістрів музичного мистецтва: теоретичні основи реалізації в педагогічних університетах / О.В.Єременко // Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2001. – № 6. – с. 35-37.
5. **Зорина Л. Я.** Отражение идей самоорганизации в содержании самообразования / Л.Я.Зорина // Педагогика. – 1996. – № 4. – с. 105-109.
6. **Кремень В. Г.** Сучасний навчальний процес як синергетична система / Василь Кремень // Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія: Монографія / За ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоевої. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2013. – 460 с.
7. **Митина Л. М.** Профессиональная деятельность и здоровье педагога: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / Л.М.Митина, Г.В.Митин, О.А.Анисимова; под общ. ред. Л.М.Митиной. – М.: Академия, 2005. – 365 с.
8. **Мачинська Н. І.** Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів педагогічного профілю: Монографія / Н.І.Мачинська. – Львів: Льв ДУВС, 2013. – 416 с.
9. **Пригожин И.** Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой / И.Пригожин, И.Стэнгерс. – М.: Ком Книга, 2008, – 296 с.
10. **Радул В. В.** Соціальна зрілість як вершина акмеологічного розвитку особистості / В.В.Радул // Рідна школа. – 2011. – № 3 – с. 15-20.
11. **Рузавин Г. И.** Парадигма самоорганизации как основа нового мировоззрения / Г.И.Рузавин // Свободная мысль. – 1993. – № 17-18. – с. 51-52.
12. **Сисоева С. О.** Розвиток особистості в умовах постіндустріального суспільства // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Українсько-Польський журнал. За ред. І.Зязюна, Н.Ничкало, Т.Левовицького, І.Вільш. – Т.ІІІ. – Київ: Ченстохова, 2001, с.395-404.
13. **Черленяк І.** Функціональність, синергізм та синергетичність організаційних систем / І.Черленяк. – Вісник НАДУ, 2005. – № 3. – с. 64-73.

Reference

1. **Andrushchenko, V. P.** (2002). Education of Ukraine in the context of social problems and contradictions. The development of pedagogical and psychological science in Ukraine 1992 – 2001. Scientific Papers for the 10th anniversary of APS of Ukraine. Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. – Part 2. Kharkiv: «ОБС» [in Ukrainian].
2. **Bodalev, A. A.** (1993). On the subject of Acmeology. Psychological Journal, T.14, 5,73-79 [in Russian].
3. **Volodko, V. M.** (2000). Educational system learning: theory, practice and prospects. Kyiv: Ped. Presa [in Ukrainian].
4. **Yeremenko, O.V.** (2001). Preparation Masters of music: theoretical bases implemented in pedagogical universities, 6, 35-37 [in Ukrainian].
5. **Zoryna, L.Ya.** (1996). Reflection of ideas of self-organization in the content of self. Pedagogy, 4, 105-109 [in Russian].
6. **Kremen, V. H.** (2013). Modern educational process as a synergetic system. Educational reform: mission, reality, reflection. V.Kremen (Ed.), T.Levovytskyi (Ed.), V.Ohneviuk (Ed.), S.Sysoieva (Ed.). Kyiv: TOV «Vydavnyche pidpryiemstvo «EDELVEIS» [in Ukrainian].
7. **Mitina, L. M., & Mitin, G. V., & Anisimova, O. A.** (2005). Professional activity and health educator. L.M.Mitina (Ed.). Moskva: Akademija [in Russian].
8. **Machynska, N. I.** (2013). Teacher education graduate higher education pedagogical profile. Lviv: Lv DUVS [in Ukrainian].
9. **Prigozhin, I. & Stjengers, I.** (2008). Order out of chaos. New dialogue with nature. Moskva: Kom Kniga [in Russian].
10. **Radul, V. V.** (2011). Social maturity as the top acmeological personality development. Ridna shkola, 3, 15-20 [in Ukrainian].
11. **Ruzavin, G. I.** (1993). The paradigm of self-organization as the basis of a new worldview. Svobodnaja mysl', 17-18, 51-52 [in Russian].
12. **Sysoieva, S. O.** (2001). Personality development in terms of post-industrial society. Professional education: pedagogy and psychology: Ukrainian-Polish magazine. I.Ziazium (Ed.), N.Nychkalo (Ed.), T.Levovytskyi (Ed.), I.Vilsh. (Ed.). T.III. Kyiv: Chenchokhova [in Ukrainian].
13. **Cherleniak, I.** (2005). Functionality, synergy and organizational systems synerhetychnist. Visnyk NADU, 3, 64-73.

Nina Bateczko

WSPÓŁCZESNE STUDIA MAGISTERSKIE W UKRAINIE – SYSTEM AKMESYNERGETYCZNY

W artykule omówiono współcześnie występujące na Ukrainie problemy procesu kształcenia na poziomie magisterskim. Zaprezentowano adaptację podejścia synergetycznego na pedagogicznych studiach magisterskich. Uzasadniono, że samoorganizacja może optymalizować proces kształcenia. Przedstawiono teoretyczne aspekty podejścia akmeologicznego i warunki akmeologiczne kształtowania studentów studiów magisterskich.

Słowa kluczowe: magister; studia magisterskie; system pedagogiczny; podejście synergetyczne; podejście akmeologiczne; podejście akmesynergetyczne.

Nina Batechko

MODERN MAGISTRACY IN UKRAINE AS AN ACMESYNERGETIC SYSTEM

The article reveals the urgent problems of master's degree training in Ukraine. It was highlighted the great scientifically-pedagogical potential of national higher school, active development of educational service market, the leading concept of magistracy in it. It was revealed the problems of master's degree training in Ukraine as a pedagogical system with special peculiarities and features.

It was adapted the basic principles of synergetics to the masters' training process as an open pedagogic system, able to self-organization and self-development. It was taken the functional characteristics of system and peculiarities of its development on the present stage of higher educational system development in Ukraine.

Phenomenon of self-organization in the process of master's training as the possible direction of its optimization is studied. It was revealed the acmeological peculiarities to the masters' training approach. Attention was paid to advantages of master's degree as a suitable environment for the development of future specialist's personality, able to constant self-education and self-perfection.

In the result of analysis of self-cognition, self-education, self-development and self-perfection of masters were studied the stages of their professional and self-development. It was proved the organic unity of self-organization level of future specialist and the process of their professionalism formation.

From the position of acmesynergetic approach was studied masters' training as an open dynamic system, which constantly develops, changes, acquiring new personal and individual-psychological characteristics, providing future specialist with broad peculiarities of social and professional adaptation.

Keywords: master; magistracy; educational system; synergistic approach; acmeological approach; acmesynergetic approach.

Рецензенти

С. Сисоєва – д. пед. н., проф., член-кор. НАПН України

Р. Вайнола – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 10.10.14

УДК 378:37.013.77

Jolanta Suchodolska

POTRZEBA PROJEKTOWANIA ZMIAN W EDUKACJI – WOKÓŁ IDEI PODMIOTOWEJ KOMUNIKACJI

Współczesna edukacja powinna przygotować do życia w zmieniającej się rzeczywistości, nie tylko promować i kreować zmiany, ale także je wyprzedzać. Doktryna tej edukacji powinna odwoływać się zatem do założeń edukacji krytyczno-kreatywnej, wyrażającej pragnienia człowieka w kierunku akceptowania demokratycznych zasad społecznych, a także ich wprowadzenia w obszary edukacji (Lewowicki, 1995). Choć eksplozja promowanych koncepcji wychowania i edukacji nakierowana jest na nieskrępowany rozwój osobowości, szanowanie potrzeb i aspiracji oraz kształtowanie podmiotowości uczących się, koncepcje te jednak wyprzedzają rzeczywistość i związaną z nią praktykę oświatową. Dzieje się tak w wyniku obiektywnej bezwładności środowiska edukacyjnego, które samo podlega weryfikacji o niejasnych kryteriach oceny, jak również na skutek bagatelizowania konieczności rozpoznawania aktualnych potrzeb reformowania systemu oświaty. Dotyczy to zarówno reformy systemu kształcenia, jak również doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczególnie w obszarach kształtowania i rozwoju kompetencji społecznych, diagnozy, profilaktyki i pomocy ukierunkowanej na eliminowanie zagrożeń środowiskowych. W tym procesie nieodzowna wydaje się rola nauczyciela, który – będąc wrażliwym na potrzeby Innych i gotowym do aktywnej, dialogowej komunikacji – staje się ważną osobą w procesie dorastania młodych ludzi.

Słowa kluczowe: edukacja; dialogowa komunikacja; reforma systemu kształcenia; kompetencje społeczne.